

vinograd, v katerem pod večer sune v mehko odmirajočega dneva čričkov glas, toda vem, da vsega tega ne bom potrebovala, vsemu temu ni mesta tam, kamor moram, v izsušeno, prazno, gluho pokrajino žarečega sončevja, ki se zarije v prsi, kadar se zaveš, da ne smeš pričakovati ničesar, niti kančka, ko si se odrekel vsemu.

Kod si hodila, Petra, sin moj?

Si videl kje Roberta, oče.

Mar ne veš zanj? Kako neki bi potem jaz. Menda je bil on tisti povabljenec, ki je danes predaval, videl sem lepake, morda pride kasneje. Ne utegnem se muditi, kličejo me v klub, predavati moram, Petra. Lepo si odpočij, videti si nekam bleda, malce utrujena, kajne? Vroče je, nenavadno zagatno, majhen sprehod bi ti dobro del, danes vse preveč pozabljamo na naravo, se mi zdi.

Nič ne bodi zaskrbljen, imam svoje pribežališče, ha, očka, zdaj ga imam.

Janči Karadoš

Janez Švajncer

Podatki v osebni izkaznici ne povedo tega, da je Janči Karadoš visok sto dvainšestdeset centimetrov, da ima rjave oči, temno rjave lase, nos pravilen in usta pravilna. Človek ima dvoje rok: desno in levo, to je dejstvo, Janči samo levo, tudi to je dejstvo.

Janči Karadoš je moški kot mnogi drugi. Kaj ima človeštvo od njega in kaj on od človeštva? Ukradla mu ga je cesta, tudi ulice, je on in ni on, zakaj ceste in ulice ga ne izpustijo, vsrkale so ga vase, ta razpokani asfalt in ta koščeni gramoz, noge mu klecajo, ne more jih vzdigovati dovolj visoko, da bi jim ubežal. Postal je njihova lastnina, pa gredo in gredo njegovih izgubljenih koraki, ne ustavi jih Janči, ljudje še manj. Niti ne pogledajo za njim, oddahnejo se, ko ga ne vidijo več. Čez usta jim zdrsne: Bog z njim, najbolj naostreni izvržejo: Vrag z njim. Janči jim ne zameri, ker jih ne sliši, njegova ušesa: školjke, ki so se zaprle, posesale so hrano in prežvekujejo. Počasi in ihtavo. Od nekod doni, mar je vaški zvon? največji, ki ima bronast zven, ali najmanjši? ah ne! naveličan je tega cingljanja, otroka ni, niti ne ve za njegov grobek. Občinski so morali poskrbeti za pogreb. Umrl je, sirotek, je vsaj odrešen vsega hudega.

Janči! Janči! Janči!

Kdo kliče? Veter v teh razpetih žicah si ne bo obrusil nohtov, kitare ne nehajo, vsepovsod kričeči glasovi in nabijanje s petami. Janči kima in se smehlja, pa še oči meče po čevljih. Svojih ne pogleda, presneta palca, divjaka, naveličala sta se čepeti pod usnjem, kar naprej in naprej tiščita nosove v gramoz in asfalt. V napol razgaljene podplate ga žge, čeprav je trdna nožna koža vredna pol vreče zlata.

Leva roka mu godrnja po trebušni steni, naj že vendar miruje, noče je gledati in spodbujati, hoče le jesti. Jabolko v povešenem hlačnem žepu je

nagrbančeno, minil je čas jabolk, spet je odcvetelo sadno drevje, zavrti se leto okoli svoje osi, preden se pošteno ozre v krošnje dreves, in spet mu bo lepo. Kar v travo, ki je že pohojena in pokošena, in na hrbtu, oči navzgor med veje in skožnje do neba. Zvezde skimavajo usmiljeno, saj je še dan, one pridejo z nočjo. Tu mu je lepo in srce vriska v svoji stajici, venomer hrepeni po tem koščku zemljine odeje, kjer je popolnoma sam in še naga-jivih otrok ni, stiskal je črvice zobe in jim grozil s slino, ki se je cedila junaško, a telo se mu je spotegnilo v obroč. Bežite, nisem vas klical, pustite me, jim šepečejo njegove sprijete ustnice, tobak žge, žindra se je nabrala v kotih, pa ima pipo v ustih, čeprav nima pipe in ima samo usta.

Naj teče po licih, kriv je veter, a jokal ne bo in tudi našel jo bo. Agico. Ženičko. Odšla je in Janči za njo, sploh ga ni vprašala, ali lahko odide od njega. Stene na koči so se majale. Kje ste, ljudje, pridite in postavite kole in deske in zamašite te špranje. Piha, piha mrzel veter in gašperček mu kiha tja pod noge. Koc je nesramen, izmika se, da pomodrita palca na nogah in modrilo naskoči peto, stegno, koleno, skače in šviga po eni nogi navzgor do nosu in po drugi navzdol do zlomljenega nohta na nožnem palcu. Besede se trkljajo mimo Jančija kot posušeni graški, Agica, kje si, ne zmrduj se, zebe me, zakuri, da nama bo toplo. Gašperček se je nalokal ciknjene jabolč-nice in reži se iz tega kota za mojo glavo. Ulovil ga bom. Gaa boom. Gaaa boom.

Janči ne spi. Janči nikoli ne spi. Zapira oči in gleda te prevrnjene ulice, pijane so in so se spravile na strehe hiš. Čepijo na njih, štokrlja na eni nogi, kljun dolg, a strehe hočejo na ulične seske. Pa gredo koraki, tudi nogi sta v sovraštvu, nočeta obmirovati, izprožita se rahlo naprej, da si odpočije leva in nato ob menjavi desna, samo naprej, naprej.

On jo je odpeljal, Kraut, mu bo že pokazal, ne bo se izmazal; še ušiv je. Ti nisi nič boljši, mu je vrnila Agica. Prosim, ženička, mene primerjaš z njim, samo jaz sem tvoj, pusti tega priliznjenca, slini se okoli tebe in ti imaš tako kratko pamet, da se ti ne poblisne. Mar mu je zate, zariti se hoče v tvoje premoženje, odmakni se mu, ti nisi kopica, da bi lezel v seno in si grel svoje smrdljivo črevesje. Hotel sem ti reči, da ga pusti, pa sem pozabil, viš, to sem zamudil, a tebi se je mudilo, čeprav lokomotiva ni čakala na tirih, niti brlizgala ni, ko te je odneslo. Agica, povem ti, da je Kraut mrha. Kradel je kure in se oblizoval še pred sodniki, zato so ga zašili. Mene ne bi smeli popasti, kaj sem jim naredil? Kraut je lažnivec! Še advokat mu je držal drog.

Janči Karadoš, sosedu Krautu ste grozili s sekiro! Nisem, nisem, Janči ni kriv, peti sta sami podivjali in udreti se hočeta v zemljo, ker ju je sram, da njunemu gospodarju Kraut in advokat naprtita tole sramoto. Tisto zidovje ni kaj prida, tole je lepše urejeno, ono pa sploh. Tu noče ostati, tam ja, tudi tam. Če mu bodo rekli, naj pride spet noter, bo šel, njega ni treba vleči; Kraut je hudoben.

Jančijeve oči visijo v krošnjah dreves. Gnezdijo. Le kdaj bodo mladiči godni? Bodo, bodo, si skimava Janči in odpodí z levico drevesa, voljna se umaknejo in odstopijo prostor cesti. Kako dolga je kačica brez strupenega

zoba? Avtomobilov je toliko, da ne vidi kamnov, ki so prijazni in počakajo, da pride do njih. Au! Au! Nič zato, palec divjak, prosil te ne bom, če si trmast, trpi. Treba se ti je zaletavati v kamne!

Jabolko v povešenem žepu, pojdi ven, pokaži se. Nočeš? Počakaj, saj čakaš, še si tu, ne nastavljaš se s to prismuknjeno lupino. Janči se zagriže z zobmi v uvelo meso in obraz se mu spotegne ko Križanemu na vhodnih cerkvenih vratih, na čeljustih čuti bolečino, kje ste, zobje? ne spominjam se, kje so. Nekdo mu jih je ukradel, ne razkadi se motnjava.

Pusti ga, je žlobudrala Agica, a Kraut ni nehal tolči s kolom. To vendar boli, padalo je po Jančiju še tedaj, ko je iz zemlje pognala grba, bila je njegova, Jančijeva, in tudi zemljina. Brnelo je in cingljalo, zvonovi niso bili, dobro pozna vse štiri, še sredi spanja lahko izvrže: oglašča se največji! Vrtel se je vrtiljak in on na njem, zagozden med prečnike pod platneno streho, ki ji je sonce zobalo luknje in jih mašilo v pisano pobarvane možiclje, usločen je odrival hrapave prečnike, zganite se in pohitite, da bodo otroci v koških še bolj vriskali od razposajenosti. Okoli in okoli, navzven in navzdol, palca sta jim žugala na shojenih deskah: verižice vam oklepajo pasove, bile so rjaste, Šandorjeva se je svetila ko tisti papirji, v katerih se je smejala rebrasta čokolada. Gizela jo je sama pogoltala in mu ni dala niti za makovo zrno.

Imej ti svojo čokolado, nočem je, ta izložba se je načičkala s svetlimi papirji, poznam vas, ne nastavlajte se mi, ne ulovite me, si skimava Janči in se odnaša pošev od trgovine. Ali se je obregnila izložba ali moški? Grdoba, pravi mu, naj ne zija naokoli. Izložba se mu je sama nastavila, obrnil se je od nje, pa je bliskala po njegovem hrbtu in rezala sladke jermene. Rekel je Agici, hudoba je ta Kraut, a ti se mu pustiš, da te otipava ko mesar telico. Vrag te nosi, je priletelo iz Agice. Podvizal se je od nje, kar se nastavlja Krautu, je osja in sršenasta.

Asfalt žge, žge in sili Jančiju na stopala skozi luknjaste podplate, podobne opustošeni njivi. Češnje cvetijo pomladi, momlja Janči med hišami. Otepa se njihovih poslikanih povešenih noskov, briga ga, kaj mu ponujajo za svetlimi obloženimi okni, hvala lepa, ne maram te, čokolada, jaz sem pošten Janči, si namigujeta palca in grabita navznoter po stokrat in večkrat prekopani cesti in si olajšano pritrdita: tudi midva sva poštena.

Kako to ropoče, že ima Janči polno glavo motorjev in še ne nehajo voziti avtomobili ob njem, mimo njega, pred njim, za njim. Grdobe, pretijo mu z usti in rokami, ne smejo ga poditi s ceste, cesta je tu in on ima v žepu osebno izkaznico. Le piskajte, gospod, malo previsoko ste nastavili, da mi para ušesa, a vseeno rad poslušam. Bom prišel, bom in se privadil temu direndaju.

»Hej, vas opozarja!« zategne nekdo.

Jančija oblije svetniški sij, zamahne z roko in se začudeno zazre v modro oblečenega, ki je pognal pred njim, manjkalo je za konjski nohet in bi ga pohodil. Modro oblečeni povzdigne glas, podoben je duhovniku na prižnici, gospod so govorili do srca segajoče, pomisli Janči, belo prevlečeni roki mahata navzgor in navzdol in poprek, da zapre oči. Boji se, Janči,

za svoje oči, hoče gledati v krošnje dreves, zato se odmika belo prevlečenima rokama in odkimava in sesa ustnici. Nič ne odgovori, le v kolenih kleca, ko jo ubira s ceste na pločnik in tam poskoči in se ozre proti modro oblečenemu pa skimava tako, da modro oblečeni utihne in ga več ne nadleguje z nekakšnim svarilom, da ovira promet.

Janči ne sovraži nikogar, niti z modro oblečenim si ni v laseh, nadležen je, momlja in pritegne v sebi: obade sem nagnal. Ampak na Krauta kuha jezo, da mu pršijo slinaste pene iz ust, raztrgal bi ga na drobne kose, ker se zapikava v njegovo Agico. Ja kje je, tu je toliko hiš, gotovo se je skrila v eno od njih, zato Jančiju silijo pogledi na hodnike. V šopih mraka spremešanega s svetlobo se mu prikazuje Agica, da se komaj zadrži in ne plane noter. Lovil je ne bo, naj se le skriva, da se ji Kraut ne bo obesil na hrbet, to bi mu prijalo: s smrdljivimi rokami okoli njenega vratu in tink tank z nogami ob njenem krilu in njegove kile na revici, da ji odleti dušica iz telesa.

Iztegoval je Janči prst tja proti podobam, ko so šli v procesiji, cerkveni ključar Avguštin ga je butnil s kolenom v hrbet, da se mu je pretrgala v grlu molitev. Grduh, med svetimi besedami mu je poslal čisto potihno vraga v desno uho, da si ga je moral z mezincem izluščiti, tako je naskočil bobnič. Zamerljivo je poblskal po Avguštinu in se držal mulasto do noči, v svitanju pa se mu je prikazal nič drugačen kakor sveti Alojzij z belo lilijo v roki. Vlekel se je s telesom za njo, a ni je dosegel, le duhal bi jo rad, saj je že pozabil, kako je bilo takrat na Šandorjevem vrtu, lilije so mu žmerikale med latami, drsal je s prsti po narezljanih kelihih, otroci so bušili v smeh in rjaveli za njim: »Jan — či! Pan — či! Rume — ni nos!« »Aa! Aa!« jim je vrgel čez hrbet in pomolil jezik. Oni pa za njim: »Ogleda — la ni — maš! Po — glej se v vo — do!« Jezičniki, mar mu je za ogledalo, doživel je že in noče, da se ponovi. Notri je videl vražnika, prikaže se, prikaže, je rekel sosed, in te nabode na gnojne vile.

Meni se ne bo prikazal, momlja Janči in skimava z glavo, nekaj se je pretrgalo v pameti, ni več otrok in njihovih hudobnih jezikov, a ta se mu približuje in ga lovi z očmi. Ne bo ga spravil s pločnika, poštenja ima polne žepe, luknje niso večje kot za debelino prsta, migati je lepo in tudi praskati se po bedrih, pa z berglami si pomaga naprej. Zakaj z berglami, saj ima noge, da hodi. Če si je izbral ravno njega, da se zapraši vanj od zadaj in ga prekucne, se bo naglo pripognil in izmuznil po vseh štirih.

Janči prične stopati počasneje, tako mu je ko na iglah, zabadajo se mu v meso, prav vama je, palca, skrijte se in bo mir, treba se vama je razkazovati in nastavljati. V kosteh škriplje, čuti in se sliši: verjamem, Jančiju se pozibava glava: moral bom pojesti skledo solate, gospodinja, nalijte malo več olja, potreben sem ga, posušile so se mi kosti, potem bo spet dobro. Oni pa kar naprej, ne more se mu izogniti, je že pred njim.

Janči potrepa z očmi in si iz njih z levo roko pobere sonce. Nosnici mu zijata ko razsušena zemlja. Ta duh ja čisto drugače diši ko med hišami, kjer je doslej hodil, Janči obstane in se spreleti z očiščenimi očmi po berglah in po suknji in hlačah med berglami vse do vrha: obraz ni hudoben, na ustih

je navešen nasmeh, tudi na kocinah, ki obrobljajo usta in se vlečejo pod nosom na obe strani proti ušesom. Oči se sploh smejejo in telo med berglami diši po živalih. Kaj bi tisto, da revež spada v hlev in v senik, Agica, le povej gospodom na sodnji, da nisem kriv jaz, kriv je Kraut, ta kurji kakec te je zmešal in odpeljal, da sem moral iz hiše. Lepo nama je bilo v njej, Agica, senene drobce sem si pobral z obleke, veter mi je počesal lase, ti pa si se vozila okoli mene s škarjami; tako sem se zasopihal, da mi je srce poskakovalo ko prašiček v vreči. Tudi gaber je bil dober in me potegnil gor na vejo, tisto na vrhu so bili angelci, prišla boš v pekel, ker si mi rekla, da sem hudič zmešani, pripeli so mi perutničke in sem poletel k njim. Ne bi se več spustil dol k tebi, ker si hrzala ko opikana kobilica, pa sem moral po jabolko. Ni mi padlo iz žepa, rekel sem ti že tolikokrat in še večkrat, da še palca ne morem potisniti v luknjico, jabolko je padlo ven na tej strani, kjer vtaknem v žep roko. Bil sem čisto na vrhu, da veš, Agica, izmišljuješ si ti, da si jaz izmišljujem, jaz naredim z eno roko več kot ti z obema.

Janči prikimava in sliši telo med berglami. »Kam greš?« vpraša telo. »Pojdiva skupaj,« doda telo in se nasloni na steno. Pametno je to, da imajo hiše stene, sploh je pametno, da je hiša na tem svetu, kjer stoji telo med berglami. Če je ne bi bilo tu, Janči zamahne z roko in prazen rokav mu pritrdi, da se ne izplača vrtati po pameti, kaj bi bilo če bi stala ta hiša kje drugje. Pa še ta duh! Sveta nebesa! Jančija prevzame, da pozabi na Agico in niti Kraut se mu ne obeša na rebra. Obrvi se mu postavijo navpik, hujših ni sulic na tem svetu, in na čelu mu nabrekne koža. Počasi, le počasi, Janči ve, kaj hoče, ampak zaleteti se noče, mora premisliti, ali je ta duh po žganju zares v tem telesu, ki je pred njegovim nosom naslonjeno na steno, ali diši iz Kolomanove gostilne. Glava se mu previdno nagne sem in tja po ulici in nosnici preizkušata vonjave, ne, Kolomanove hiše niso pripeljali sem, avtomobili so si odpočili in vozijo mimo njiju, telo med berglami je dolga tobakova metla z vencem pod plamenom.

»A — i — co i — em.«

»Mhm,« pride iz telesa med berglami. Ne razume popolnoma Jančija, pa bo že razumelo. Pravi Jančiju, naj ponovi, kar je rekel, in ošili ušesa in pošlje oči na prežo: poskakujejo po Jančijevih in silijo še na usta.

»A — i — co i — em,« ponovi Janči in zaguga z roko, kakor da ziblje štručko.

»Agico iščeš,« pokima telo med berglami in se zatrese od smeha. Že mu odpade smeh s telesa in oči vrtajo po praznem rokavu.

Janči začuti preiskujoče oči na sebi, z zdravo roko poziblje tisto, ki je nikjer ni v zbledelem in opranem blagu, in že krca z brado med bergle.

Telo se sramežljivo zgane in opre na leseno nogo. »Ne zijaj! Nogo mi je odneslo v sveta nebesa!« prileti iz ust s tlečim cigaretnim ogorkom in desnica zdrči po bergli navzgor. Janči poskoči, nič hudega ni mislil s tem, ko je namignil tja med bergle. Tudi desnica se spusti in telo med berglami se zaobrbe in prične pomikati po pločniku, Janči pa za telesom med berglami.

Janči ne ve, kam gresta, a noče zaostati, niti se mu ne ljubi gledati po ljudeh, ki jih ni nič manj kot prej, ko je stal sredi ceste in mu je modro

oblečeni držal pridigo. Zdrava roka mu vrta po žepu in obrača jabolko, zgrizeno je, pa bo še dobro, želodec kliče na pomoč, trebušna stena se je povesila, bo, bo, skimava Janči in že si ponese jabolko v usta, z jezikom in brezzobo gornjo čeljustjo pobira poparjene režnje in jih neprežvečene potiska po grlu. Prevzame ga ugodje, čeprav pride le malo v trebuh, je Janči zadovoljen, razlezejo se mu usta in lomi ga smeh, grdoba se je ravno zdaj vmešala, da mu grižljaji skačejo k nogam, sklone se, kakor da jih hoče obvarovati pred pogubo in še ustavlja se, da jih ne bi pohodil. Agica je rekla, da so jabolka božji dar, seveda je rekla, momlja Janči. Glava mu raste vedno više nad telo z berglami. Ali nisi ti, Agica, čakaj, ne poznaš svojega Jančija, momlja Janči in speši korake, pa se spet umiri, ker ni bila Agica. Drugih žensk mu ni mar, toliko jih je, da bi si lahko izbral katero od njih, ne bo, ne ne, zadovoljen je s svojo Agico. Že je v Jančijevih mislih Kraut, spet mu požene glava navzgor in zakašlja, ker se mu je zaletelo v grlu, ni Kraut, se mu zapelje v možgane in spet ga lomi smeh.

»Ne rogovili!« pride iz telesa z berglami, obrnilo se je in oči zamerljivo bliskajo po Jančiju. »Tebi pravim, ja! S teboj sem si nakopal pravo nadlego na glavo. Tu je mesto.« Telo se spet odmakne od Jančija in odnaša nogi z berglami naprej in naprej.

Janči nima miru, zadeva se v ljudi in ne ve, ali naj bi vzdihoval ali preklinjal. Zna oboje, naučil ga je Šandor, da si je zapomnil. Kaj le pravijo o njem, da je nor, bogjihlopi, vre po Jančiju, povedal jim bo, da bodo zijali na kilometre. Naj se delajo norca iz svojih otrok, a ne iz njega. Jaz sem velik in pameten, poglejte me, grem po pločniku in ne vprašam, kam me bo odpeljalo to telo med berglami. Niti me ne zanima, jaz sem mestni človek, zamenjal bom hlače z novimi, suktno tudi in oblečen bom kakor tile ljudje. Pa kam se jim mudi! Kar naprej so na mojih ramenih pa v mojem hrbtu in trebuhu. Obregajo se, ali je tako pošteno, nisem gluha, povedo naj mirno in razločno, saj požirajo besede, so pa res lakotni. Res se mi ne ljubi, drugače bi se ustavil in jih poučil, kako naj se vedejo na tem svetu.

Zdrava roka sama izgine v hlačni žep, pogrezne se do zapestja in išče, išče. Janči je ne vpraša, kaj hoče, ko se bo naveličala onegaviti, bo nehala. Jabolka ni več v žepu, roka je neumna, misli si, da bo našla jabolko. Janči ji ne pove, da ga je pojedel, vsega ji tudi ni treba vedeti. Radovednost nenasitna! Na samem poreče roki: ti si bila pogoltna, moje jabolko si hotela ukrasti iz mojega hlačnega žepa, lisička, ne boš ti mene potegnila za nos.

Jančiju se razlezejo usta in telo med berglami se obregne:

»Osel! Pravim ti, da si v mestu. Tebi, ja!«

Janči prikima in splošči usta. Kdo je tam? Pogledi mu pobegnejo čez ulico in prikaže se mu Agica. Janči momlja: Agica, počakaj, slišiš, in stopi na cesto. Od nekod prileti bergla, Janči se ozre in ne more razumeti, čemu ga je telo z berglami oplazilo z berglo. Obstoji in se hoče upreti, a telo spregovori prijazno:

»Ostani tu pri meni, tam te bo povozil avto.«

»A — i — co i — em!«

»Agico iščeš, seveda, naučil sem se že na pamet.« Že se telo z berglami obrne od Jančija in nadaljuje pot.

Janči potegne roko iz hlačnega žepa. Vesel je, da roka ne kljubuje, pohitela mu je na čelo in posrebrala potne kaplje. Janči pohvali roko v možganih: tako je prav, ti si moja gospodinja, obrisala si mi čelo, daj mi še jabolko. Roka se ubogljivo pogrezne v hlačni žep in išče, išče. Celo tako kaže svojo prijaznost, da pošlje prste po bedru; ravno zdaj je srbeče, ko Janči ne utegne opravljati časa. Mora za telesom z berglami, ki se ne ustavi, vsaj malo bi lahko počakalo nanj, da bi se prsti pobotali z bedrom. Janči bo rekel telesu z berglami, da ni medved na verigi, ki poslušno caplja po vročem asfaltu. Cigo migo pa tako življenje! Od nekod se oglašajo gosli, da Janči lovi s praznimi čeljustmi osušeno gornjo ustnico, sline tudi ni več in žeja mu naskakuje jezik, ki je že sirotek in čisto brez veljave. Bingo na verigi, Šandor je naščuval Binga proti njemu. Hlače so ostale cele, Bingo ne sovraži Jančija, zapodi naj se v Krauta, ta pesjan si zasluži, da ostane brez celih hlač. Odpeljal je Agico pridnemu Jančiju.

»A-i — co i- em!« Iz Jančijevih ust poleti krik, da ljudje pridržijo korake. Začudeno pogledujejo Jančija, ki je zakrpan, da ni spoznati barve blaga, in od njega preskočijo na telo z berglami. Ne vedo, ali moška sodita skupaj ali kaj je z njima, tisto med berglami ni tako v capah kot tole za njim, briga jih in že jim skopni radovednost in odidejo mimo. Popolnoma neprizadeto se ne oddaljijo, izvržejo, da je kriva oblast, omenijo tolikokrat, da je menda res edini krivec, sebe ne mešajo zraven, o, oni so čisti in nedolžni.

Telo z berglami obstane, Janči ne vidi, da se telo pomakne k vogalu cerkve in se prepolovi tako, da nasloni hrbet na steno in spusti zadnjico na rob pločnika, nogo pa nastavi pod noge ljudem, ki hodijo mimo. Janči zažmirika z očmi in še potem to ponovi, ker se mu ne zjasni, kaj se je zgodilo z levo nogo. Porednica se ne uleže na sredo pločnika, trmasto rine telesu pod pazduho in družijo se z nanjo naslonjeno berglo. Janči hoče premisliti, zato počasi pelje oči po telesu od vrha navzdol.

»Iztegni roko!« izvrže temo in pošlje curek sline proti Jančiju. Nagel je, Janči, in odskoči, da prileti curek tja, kjer njega ni več. Telo med berglami ponovi že grozeče: »Iztegni roko! Če ne pa izgini!«

Janči ne pobege, nastavi roko, morda bo zagledal Agico, je kar dobro postati in se ogledovati po ulici, prišla bo od tam, mora priti in potem bosta odšla skupaj, Krauta bo lopnil, če bo z Agico, noče ga videti živega.

»Ne momljaj! Drži gobec, kdo te pa razume!« pride iz telesa med berglami.

Janči čuti, da je namenjeno njemu, ne more molčati, roka mu sili k žepu, kjer je imel zgrizeno jabolko, ustnice so suhe, samo enkrat bo za-griznil in si pogasil žejo. Pa ni jabolka, bergla je naperjena proti njegovi roki, vzdigne jo in moli predse, kakor da ni več njegova last. Sprijazni se, ko vidi, da tudi telo med berglami nastavlja roko. Čaka in čaka in momlja navznoter, nihče ne sliši Jančija, oplazijo ga pogledi, v njih ni niti usmilje-

nja niti sovraštva, brezbržnost pa je. Gredo mimo v loku in stopajo s pločnika na cesto, čeprav po njej vozijo avtomobili. Bežijo pred telesom z berglami, ki grozi, ker ne odprejo denarnic, ker ne sežejo v žep po drobiž; izognejo se tudi Jančiju. Nič vam ne bom naredil hudega, mu momljava ustnice, mogoče imam jabolko v žepu, Agico iščem, ste jo kje videli, povejte mi. To se preseli z ustnic v oči, ljudje razumejo, gledajo ga drugače kot telo med berglami, prisluhnejo in skimavajo z glavami, pomikajo roke v žepe in se mu bližajo, čisto k njemu ne pridejo, namenjeni pa so k njemu, gledajo nastavljeno roko in spustijo naglo kovance in odhitijo naprej.

Janči pusti dlan odprto, da kovanci poskočijo na tla. Gleda za njimi in se smehlja: le skačite, visoko navzgor in spet navzdol. Ne pobegneta mi, ulovim vas, kot bom ulovil Agico. Strese se mu telo, čeprav ni ne mraza in ne hladu, vročina, vročina, jezik pohlepno naskakuje spodnjo ustnico, ne priteče curek vode, tam pod njegovimi drevesi se je ulegel na trebuh in minila je žeja, odtekla je po potoku pa zajezdila ribice in se odsvetlikala med kamni in izlokanimi rokavi.

»Drži klopotalo,« navrže telo z berglami. Nič ni prijazno, Janči noče pogledati tja, približuje se nevihta, bergla je poletela visoko v zrak, paziti mora, zabliskalo se bo in treščilo. Ne sme treščiti, Agica ga čaka tam za temi hišami, ta Kraut bo pa dobil, kar si je zaslužil, našel ga bo, našel, momlja Janči v sebi in se spotegne v tla, ker se je bergla dotipala do njegovih nožnih palcev. Najprej po enem, potem po drugem. Naglo, zelo naglo. Švignile so iskre in zaskelilo je pa se razletelo od palcev po stegnih in do pasu. Pa še zapretilo je telo z berglami: »Ne meči na tla! Daj meni! Pošteno nama bom razdelil. Ali sploh poznaš denar? Pravo nadlogo sem si nakopal na vrat. Saj pravim.«

Janči momlja in ne ve, ali naj bi gledal po ljudeh ali po telesu, ki se zvija ko presekan črv. Hudobna bergla, samo od sebe jo vleče k njegovemu palcu na tej nogi pa k onemu na oni nogi. Ne moreta se braniti, mogoče jima je všeč, da se bratita z berglo, njemu pa ni všeč, brni mu po kosteh, ki se spreminjajo v vzmeti in poskakujejo pod njim. Ne more obstati mirno in mirno gledati njihovega plesa, pritegne jim in priskoči, pridružita se zdrava roka in suknin rokav in Janči se zavrti. Plesati, plesati, to je tako veselo. Že pade trdo po njem, zadene ga v ramo in v kolk, odbija se bergla in brenka po koži, ki se sloči in napenja. Še ljudje se veselijo, gredo v procesiji in odpirajo usta k molitvi, a ne izvržejo očenaša in zdravamarije, pojejo alelujo in se oddaljijo.

»Ne gani se! Premlatil te bom, da boš črn!«

Jančija spreleti drget, zboji se telesa z berglami, bilo je zadosti, noče več okusiti berгле, saj lepo mirno nastavlja dlan, malo se trese, pa ni on kriv, bo že bolje, skimava in tudi jezik občepi pohlevno med odprtima, posušenima ustnicama, suknin rokav tudi ne nagaja. Padajo kovanci, ljudje mu hočejo odkupiti Agico, ne da je, samo njegova je, proda jim tega Krauta, ali ga poznate? kje je? momlja Janči v sebi in jim pošilja z očmi bliske. Ne odgovarjajo mu in ne sprašujejo, mečejo mu drobiž, nekateri nič ne dajo, ne zameri jim, saj ima že mnogo, mogoče že preveč, ni preveč,

telo z berglami pošilja berglo k njegovima nožnima palcema, boli, boli, usta so mu skremžena, ljudem se smili Janči, saj že ne vedo več, ali je to prav, kar se godi tu pred njimi. Ne sme ga tepsti, prepovedano je mučiti človeka, ali ni nikogar, da bi se potegnil zanj, a krohot preglasi vzdihovanje in ga požene med venomer vrteča se kolesa avtomobilov, ki odnašajo za stekli ožarjene obraze nekam drugam.

Jančiju curlja po licih, tako se še ni kopal v znoju, opletal je z zdravo roko in napodil muhe in obade, da so odbrenčali od njega na smrt prestrašeni, zdaj pa se mu je odprlo čelo, plameni planejo med hiše, zmeraj više in više, mora za njimi, ker noče ostati tukaj, boli, boli, ponorel bo od te berгле, ki ne neha s svojo konico nabijati po njegovih nožnih palcih. Agica, pomagaj mi in me odreši muk, momlja Janči navznoter, jezik je posušen in z muko ga poriva po ustih, pobegniti mu hoče, tudi on ne more več prenesti teh bolečin, plameni pa ne jenjajo, razplamteli so se in ližejo očrnele in izlizane stene. Beži, Kraut, dosegel te bom in te stisnil za vrat, da ti bo odfrlela tvoja umazana duša, Janči opleta s sukninim rokavom, a ne doseže čela, odhitelo je za plameni in se krohoče, ne more poslušati, buči mu v ušesih in je že podobno rjoventju, bergla pa mu venomer vztrajno naskakuje nožna palca.

»Pojdi za mano,« pride iz telesa z berglami, »nisi si zaslužil niti za pol žlice kisle juhe. Govedo noro!«

Gre Janči za telesom z berglami in se plaho ozira nazaj, tam je njegova Agica, že prihaja, samo malo bo še odšel naprej, ne bo naredil dosti korakov, ne more več, sesedel se bo v prah in gledal med drevje, bo že prišlo k njemu, mora priti in ne sme pozabiti nanj, na svojega prijatelja, ležečega na hrbtu in zročega visoko med veje in še dalje gor v nebesni obok.

Temina se razleže vsenaokoli, kje je luč, ničesar ne vidim, se sliši Janči, kaj je to, čemu se moram skloniti, stopnice, stopnice, mar sem v svoji hišici na prstenih tleh? Agica! Agica! Kliče jo k sebi, ne more živeti brez nje, kakšne so tvoje roke? momlja Janči, hlad veje iz njih, zebe me, pusti me, boli, boli, iskal sem te željno, a ti si se mi skrila v hodnike in za hišne vogale, vedel sem, da me spremljaš, le oglasiti se nočeš, razločno slišim tvoje korake, tudi jaz se nisem hotel oglasiti, telo z berglami mi je delalo silo, ves sem prepikan, nisem omagal, še sem tu in odšel bom s tabo. »Aa — oo!« Krik je obnemel na ustnicah, še jih Janči premika, a besede grgraje utonejo v sluzasti noči.

Sonce prebudi Jančija, čeprav tedaj še ne ve, da je to sonce, samo sluti ga z vso toploto. Lepo mi je, momlja Janči in potuje z očmi pod vekami daleč tja med svoja drevesa in k svoji Agici, Krautu pa žuga z roko, v prste se mu razlije moč, zmlal ga bo v sončni prah in cepetal po njem, da ne bo ostalo niti zrnca. Rešen bo tega vražnika, prizadejal mu je preveč zla, da bi mu mogel oprostiti. Nikoli, nikoli, zaslužil si je in dobil, kar je iskal in mlinski kamni mu bodo mleli koščice do sodnega dne.

Pridem, že pridem, se sliši Janči in grebe z nogami in roko, sonce je daleč in tudi cesta je daleč, vendar mnogo bliže kot sonce. Kdaj je pognalo to zelenje? To grmičevje ob njem je sprepletano s trakovi, srobot, srobot,

kdo ga je nataknil na te vejice in kdo je spletel te gugalnice? In kdo je napeljal tu sem reko, deročo in penasto?

Tu nismo moja drevesa, tu ni moje Agice, Kraut naj kar ostane, če je tu spodaj, šepeče Janči, jaz nočem ostati. Z vsemi tremi, tudi s četrto, suknjinim rokavom, si pomaga navkreber. Strmina je prijaznejša kot telo z berglami, ne udarja ga po nožnih palcih, odpira mu svojo mehko med podrastjo, Janči to čuti, hladi mu bolečine v nogah in v roki, boli, boli, in prsti grebejo zmeraj bolj onemoglo.

»A — i — co i — em!« zavpije Janči tako močno, da njegov glas priključuje človeka. Za njim drugega, tretjega. Bližajo se vedno hitreje in hitreje.

Matičetov

V začetku je bila poezija?

Odlomek iz predgovora k prvi knjigi »Slovenskih ljudskih pesmi«

V Kotnikovem Pregledu slovenskega narodopisja beremo, da Štrekljeva zbirka v slovenski folkloristiki pomeni »skoraj to, kar pomeni Kosovo Gradivo v slovenski historiografiji« (*Narodopisje Slovencev* I, 38): thesaurus in mejnik v razvoju stroke. Nesreča je hotela, da je ta mejnik ostal torzo. Morda še bolj tragično je, da Štreklju ni bilo dano izkoristiti dragocenih spoznanj ob rokopisnem gradivu akcije za zbiranje »Ljudske pesmi v Avstriji« (1906—1914). Tega gradiva njegov učenec in naslednik J. Glonar ni imel v rokah, ko je leta 1923 kritično pretresal delo svojega predhodnika. Tedaj se je med drugim obregnil tudi ob predvidena kazala, posebej ob kazalo pevcev, češ:

»Kaj naj nam pomaga register vseh pevcev in pevk? Smisel ima pri Hrvatih in Srbih, kjer je pevec po poklicu naravnost strokovnjak in umetnik, pri nas pa, kjer poje »ore rotundo« takorekoč ves narod, bi s takim kazalom dobili samo kopico gluhih imen, ki so popolnoma slučajno prišla do tega odlikovanja in nam, posebno če so že davno mrtva, ne vedó nič več povedati.«

Glonarju so se oči odprle šele kasneje — ob Murkovem »Poročilu« leta 1929 (*Etnolog* 3, 35—37) ali ob srečanju s samim gradivom »Ljudske pesmi v Avstriji«. Kot bi skušal popraviti svojo nekdanjo prenaplajeno sodbo, ki smo jo tu navedli, je leta 1939 počastil eno izmed pevk celo s tem, da je njeno risbo postavil na naslovno stran zbirke *Starih žalostnih*. Vsaj ta pevka — Katra Zupančič Živčkova iz Vinj nad Dolskim — zanj torej ni bila več zgolj »gluho ime«. Potruditi pa se bo treba, da tudi za starejši čas, celo pri imenih, ki »so že davno mrtva«, dosežemo, da nam bojo vendarle še kaj »povedala«. Le pomislimo npr. na Marinko Bóbnico, »sedemdesetletno

* SLOVENSKE LJUDSKE PESMI. Prva knjiga: pripovedne pesmi — 1. Uredili Z. Kumer, M. Matičetov, B. Merhar, V. Vodušek. Izide v kratkem pri Slovenski matici v Ljubljani.